עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ב מהלכות תמורה הלכה ד סמג לאוין שמה:

יד ב מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כב סמג לאוין רמב טור ש"ע י"ד סימן רלד סעיף מג:

טו ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף מד:

תא שמע מפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי א)דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר ורבי יוסי אומר אאם לכך נתכוון מתחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואפילו רבי מאיר לא קאמר (א) דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה זו אבל הכא דאמר לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה ר"מ נמי מודה בדהפרה חלה בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו ת"ש דאמר ברבה גכל (ב) דבר שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי למחר או דלמא הא לא אמר לה את"ל

ר"ן

אבל הכא שלא נתן קצבה פשיטא דאי הפרה חיילא הקמה לא חיילא וכדכתיבנא ואי אמרת דהפרה לא חיילא מינה דהקמה נמי לא חיילא דהא אתני ואמר דלא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. הלכך פשיטא ליה לרבה דהקמה לא חיילא אבל בהפרה הוא דמספקא ליה מי אמרינן כיון דאקדים ואמר קיים ליכי ובתר הכי אמר מופר ליכי משמע דאתני דתיחול הפרה בתר הקמה ולא תיחול הפרה אא"כ קדמה לה הקמה אלא ג)דממ"נ אתני לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה ולא אתני נמי איפכא לא תחול הפרה אלא אם כן חלה הקמה משום דכיון דאקדים קיים ליכי למופר ליכי סמיך אלישניה דהקמה חיילא דברישא אדכר לה וליכא לאיעכב עלה ואדרבה משום דחייש דחיילא הקמה כולי האי עד דלא שבקה רווחא להפרה אתני ואמר דלא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה והרי הוא כאילו התנה על שתיהן שיחולו הקמה בתחלה ואח"כ הפרה או דלמא נהי דאמר ומופר ליכי בתר קיים ליכי לאו דתחול הפרה בתר הקמה איכוין אלא משום דא"א לקרות שני שמות כאחד ומיהו האי גברא בהפרה קפיד דתחול דהא אמר דלא בעי דתחול הקמה אא"כ חלה הפרה ודעתו היה שיחולו כאחת מיהו משום דקפיד טפי דתיחול הפרה מהקמה אתני שאם חלות ההקמה מעכב חלות ההפרה דמגלי דעתיה דלא תיחול הקמה אבל אע"ג דחלות הפרה מעכב חלות הקמה לא אתני דלא תיחול הפרה הלכך הפרה חיילא הקמה לא חיילא: **ופשטינן לה מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי.** דאפליגו דומיא דהך גוונא בתמורה בפרק כילד מעריבין (דף כה:) דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכו' ואמרינן עלה בגמרא התם דהכל מודים באומר תחול זו ואחר כך תחול זו לדברי הכל תפוס לשון ראשון דאפילו רבי יוסי מודה משום דאי אפשר לאמר דמיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים לא תחול זו אלא אם כן חלתה זו תרוייהו קדשן משום דהתם אפשר לתמורת עולה ותמורת שלמים לחול כאחת דתרעה בהמה זו עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים לא נחלקו אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואחר כך תחול זו ור"י סבר דאפשר דמאי דקאמר תמורת עולה תמורת שלמים טעי דסבר אי לא אמינא תמורה אכל חד וחד לא חיילא תמורה אתרוייהו הלכך בודקין אותו אם אמר לעולה ושלמים נתכוונתי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים. אלמא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוציא שני שמות מפיו אי אמרינן שיחול השני אחר הראשון או שיחולו שניהם כבת אחת הואיל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. ומש"ה אמרינן דלרבי יוסי ודאי אפשיט בעיין דכי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר אלא בבת אחת הלכך הפרה חיילא. וכי תימא אפ"ה היכי חיילא דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה דהא אתני ואמר לא תיחול הקמה הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא. ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי דאע"ג דאמר התם דכי אמר תמורת שלמים בתר תמורת עולה קאמר ולא חיילא הכא שאני דכיון דאמר לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד אהקמה לא הלכך כי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר דהיכי תחול בתרה כיון שאי אפשר להקמה שתחול. וכ"ת אמאי לא אמרינן ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו וכסוגיא דהתם אבל הכא דליכא לישנא יתירא בבת אחת קאמר לאו מילתא היא דבשלמא התם כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת כל היכא דליכא לישנא יתירא אמרי' דלבת אחת נתכוון אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. כנ"ל פירושא דשמעתא ופירושא תריצא ומעליא הוא: **בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו.** כלומר דקיים לחודיה לאו כלום הוא וליכי הוא שכוללן שתיהן כאחת. ואיכא נסחי דגרסי קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת מהו ולהנך נסחי בעי דלימא הכי בהדיא בבת אחת דמגלי בדעתיה שהוא רוצה שיחולו בבת אחת. ונראה בעיי דבהכי מספקא ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת מיהו נהי דלאי חד מינייהו קדים אידך לא חייל כלל הכא דבבת אחת לגבי כל חד מינייהו אמרינן דקדים דחייל ואיכא למימר נמי דמאחר ולא קדים וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת מספקין דלמא הקמה חיילא ותו לא מצי מפר: ופשטינן לה מדרבה דאמר בפרק האיש מקדש [קידושין נ:] גבי המקדש שתי אחיות כאחת דכיון דלא מצי לקדשינהו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהקמה ובהפרה כלל ומצי בתר הכי להפר ולקיומי כדבעי. ולא נתחוורו לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר.** דהכי קאמר קיים ליכי היום בלבד או דלמא הא לא אמר לה מופר ליכי למחר:

ואם

רש"י

ת"ש. דכי האי גוונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה בפ' כילד מעריבין על הבכור: **הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים כו' דבריו קיימין.** ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **ואפילו רבי מאיר.** לא אמר תפוס לשון ראשון אלא דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה שניה. ועל מה נחלקו כלומר (ג) תמורת עולה ותמורת שלמים רבי מאיר סבר דלמא מיהדר הוא דהדר ביה מתמורת עולה ואמר תמורת שלמים והואיל וכן תפוס תחלת דבריו והרי היא עולה: ור' יוסי סבר אי אמר תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל: **אבל הכא דקאמר לא תחול כו'.** ודאי הויא הפרה כי ההוא טעמא דתמורה: **קיים ומופר ליכי.** ולא אמר ליכי בין קיים למופר מי אמרינן כיון דלא אמר קיים ליכי ומופר ליכי הויא כמ"ד לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה דכיון דלא אמר קיים ליכי גלי אדעתיה דבהפרה ניחא ליה או דלמא לא שנא וכמ"ד קיים ליכי ומופר ליכי דמי ולא תהוי הפרה: **ת"ש דאמר רבה.** [בקדושין] ובמעשר בהמה קאי: **כל שאינו בזה אחר זה.** כגון שאם קרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לי"א עשירי איתו קדוש וקאמר (ד) אף בבת אחת שאם קרא לשניהן עשירי סתם אין האחד עשר קדוש. ה"נ כיון דאיתו בזה אחר זה שאם אמר לה עכשיו קיים ליכי ולאחר שעה אמר מופר ליכי אין בהפרתו כלום בבת אחת נמי כי אמר קיים ומופר ליכי אין באותה הפרה כלום אע"ג דבבת אחת קאמר קיים ומופר ליכי: **היום מהו.** מי אמרינן כיון דאמר היום כמאן דאמר היום יהא מקוייס אבל למחר יהא מופר לה והוי מופר: **או דלמא הא לא אמר לה.** כפירוש מופר ליכי למחר:

אמר

מסורת הש"ס

א) תמורה כה: זבחים ל. [ב"ק עג:], ב) עירובין נ. קדושין נ., ג) [צ"ל דמש"ה].

◆

מוסף רש"י

הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. שהעמיד בהמת חולין אצל שתים, אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, הרי זו תמורת עולה. תפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה על קדושה (זבחים ל.). **דברי ר' מאיר.** דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון (ב"ק עג: תמורה כה:). **הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד.** והולך להקדים זה אחר זה (זבחים ל.). **דבריו קיימין.** ותהיה תמורת עולה ותהיה תמורת שלמים, ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים, ובהכי עסקינן שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בכן (תמורה כה: וכעי"ז ב"ק שם וזבחים שם).

◆

פירוש הרא"ש

ת"ש מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי. ממחלוקת של ר"מ ורבי יוסי תפשוט בעיין כדמפרש: דתנן הרי זו תמורת עולה כו'. משנה היא בפרק כילד מעריבין (דף כה:): **הרי זו תמורת עולה.** דתפוס לשון ראשון מדלא קאמר תמורת עולה ושלמים: **לכך נתכוון מתחלה.** לאפוקי אם נמלך: **דבריו קיימין.** ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובחציה שלמים: **ר"מ נמי מודה דהפרה חלה.** פי' ה"ר אליעזר והקמה לאו כלום היא ור"מ כיון דחלו שניהם לא ידעינן אי מוקם אי מופר: **קיים ומופר ליכי בבת אחת.** פי' כיון שלא אמר אלא פעם אחת ליכי הייט בבת אחת מי אמרינן תפוס לשון ראשון או דלמא כיון דאמרן בבת אחת חלה ההפרה ומבטלת ההקמה ולאידך פי' חלו שניהן ולא ידעינן אי מוקם אי מופר: **כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו.** גבי מקדש ב' אחיות או אשה ובתה דאמרינן אין אחת מהן מקודשת ה"נ כיון דהפרה ליתא בתר הקמה גם בב"א ליתא והא דאמר בתמורה דאם אמר תמורת עולה ושלמים דתרוייהו תפסי אע"ג שאינן בזה אחר זה התם הייט טעמא הואיל ואיתיה למלתין דאם אמר מקדש חציה לדמי עולה וחציה לדמי שלמים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר דמי.** דאצ"ל אמאי אמר היום אלא לאו מיתורא דהיום יש לדקדק היום יהיה קיים אבל למחר יהיה מופר ומתחיל הפרה מהיום: **או דלמא הא לא אמר מופר ליכי.** ולעולם לא נאמרה הפרה מכלל לאו אם לא שיוציא ההפרה בפיו אבל אם אמר שתיהן קיים ליכי היום כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר שהרי אמר בפירוש מופר ליכי למחר הלכך קיים כל היום קאמר:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואפילו ר"מ לא קאמר אלא דלא אמר: (ב) שם דאמר רבה כל שאינו בזה כצ"ל ותיבת דבר נמחק: (ג) רש"י ד"ה ואפילו ר"מ וכו' כלומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדלא אמר תמורת עולה ושלמים דלמא מיהדר הוא דהדר וכו' ורבי יוסי סבר אי הוה אמר תמורת כצ"ל והד"א: (ד) ד"ה כל שאינו וכו' דאף בבת אחת:

◆

תוספות

ת"ש מפלוגתא דר"מ ור' יוסי. פי' מפלוגתא דר' יוסי פשטינן בעיין לכ"ע: **תמורת עולה ותמורת שלמים וכו' ואמר רבי יוסי אם לכך נתכוון מתחלה.** כיון שכשעת תמורת עולה היה בדעתו לומר תמורת שלמים לאפוקי אם נמלך כדמוכח בסיפא דמילתא הואיל וא"א לקרות שני שמות כנ"ל דבריו קיימין כגון דאמר בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים ואפילו ר"מ לא אמר אלא דלא אמר לא תחול זו אא"כ חלה זו דבזה מודה דלא חלה הראשונה וחלה שניה אבל הכא כו' אפי' ר"מ מודה דחל הפרה והקמה לאו כלום הוא: **קיים ומופר ליכי מהו.** מי אמרינן דהוי כיון דכליכיה לאחר קאמר שלא אמר קיים ליכי מופר ליכי חיילי תרוייהו או לא: **כל שאינו בזה אחר זה.** אם אמר קיים ליכי מופר ליכי דאין הפרה חלה אחר הקמה בב"א אינו לא לזה ולא לזה והוי כאילו שתק ובפרק שני דקידושין (דף נ:) גבי ב' אחיות אמרה רבה למילתיה ופ"ה אמאי לא אמר יהבי גבי תמורת עולה ותמורת שלמים אמר רבי מאיר תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים (ה"ג ול"ע דבברייתא תניא בפ' כילד מעריבין (דף כו.) דלרבי מאיר כולה קרבה עולה) וי"ל דמ"מ ניחא לאביי דאמר כל לתנות מודה ר"מ דכיון דלאי אמר לתנות חלו שניהם בבת אחת: **בעי רבה קיים ליכי היום מי אמר כו'.** דהכי משמע מקויים ליכי היום אבל למחר יהא מופר או דלמא לא אמרינן לדעתו לבטל כיון שאינו מפר בפירוש. אבל ודאי אי אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר מועלת הפרתו אלא [אמר] מופר ליכי למחר ולא אמר קיים ליכי היום מי אמרינן כיון דלאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה וקיימה נגדרה או דלמא הא לא אמר לה קיים ליכי היום הלכך כי אמר מופר ליכי [illegible] ההפרה והשתא פשיטא ליה דלא מהני [illegible] קיים ליכי היום מהו כיון דלאמר היום משמע אבל למחר יהא מופר וכמאן דאמר [מופר] ליכי למחר דעדעתיה שתחול מהיום: לא מצאנו יותר תוספות מזה הפרק: הדרן עלך נערה המאורסה